

**ISPARTA MÜZESİ ÖRNEĞİ VE SÜLEYMAN DEMİREL
ÜNİVERSİTESİ GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ
ÖĞRENCİLERİ ÇALIŞMALARI***

KARTAL, Zerrin
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

Müzeler, toplumların kültür, sanat, bilim yapıtlarını ve doğa nesnelерini toplayarak, bunları toplumun gelişmesi ve eğitilmesi amacıyla sergileyen, inceleyen ve koruyan kurumlardır. Müzeler; bilim ve sanat ürünlerinin yer altı ve yer üstü zenginliklerini sergilemenin yanı sıra, tarihin eski dönemlerinde yaşamış toplumları bu nesnelер üzerinden tanımlamak, hem günümüzü hem de geleceği aydınlatmak, bireylerin geçmişi daha iyi tanımlarına olanak sağlamak amacıyla oluşturulmuş kurumlardır.

Toplumsal bir iletişim aracı olarak da tanımlanan müzeler, bir ülkenin kültürel miras yönünden zenginliğinin ve değerlerinin oluşmasına önemli katkılarda bulunurlar. Çağımızda müzecilik, alan olarak bilimden sanata, uygarlığın gelişimini simgeleyen çeşitli dallarda etkinlik göstermektedir. Müzelerin; **Arkeoloji** Müzeleri, **Etnografya** Müzeleri, **Tarih** Müzeleri, **Güzel Sanatlar** Müzeleri gibi türleri de bulunmaktadır. Müzelerde bilim, sanat, **folklor** ve antika eşyalar gibi çeşitli konuları içeren eserler bir arada sunulabileceği gibi **doğa tarihi**, **etnoğrafya** ve **havacılık** gibi sadece tek bir konuyu içeren eserler de sergilenebilmektedir

Müzecilik, kavram olarak 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Ülkemizde Tarih Vakfı müzecilikle ilgili, gerek bireysel gerekse ulusal veya uluslararası sivil inisiyatifler ve fon kuruluşları ile işbirlikleri geliştirerek Türkiye'nin kültürel mirası ile kamuoyu bilinci oluşturmayı amaçlayan projeler üretmektedir. Vakıf toplantı, atölye çalışmaları düzenlemekte, çeşitli yardımcı/alternatif ders kitapları, yayınlar ve eğitim programları oluşturarak, önemli çalışmalarda bulunmakta ve ilgili mercilerin dikkatini çekmeye yönelik faaliyetler düzenlemektedir. Kanımca bizlerde sanat eğitimcisi olarak bu bilinçlenmeye katkıda bulunmak zorundayız. Bu bildiride Isparta Müzesi hakkında bilgi verilerek ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerinin müzelere bilinçli yaklaşımının ve bakış açılarının geliştirilebilmesi amacı ile SDÜ, GSF öğrencileri ile müzede yürütölen faaliyetler aktarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Isparta Müzesi, SDÜ, GSF öğrenci çalışmaları.

* Renkli resimler için bkz.: s. 395-397.

ABSTRACT

The Sample of Isparta Museum and the Studies of the Students of Süleyman Demirel University of Fine Arts Faculty

Museums are institutions which collect the culture, art, science works and nature objects of the societies and exhibit, study and keep with a view to develop and educate the society. Museums are the institutions which have been formed with a view to get individuals to know the past better to illuminate (clarify) both today and the future, and to define the societies living in the old times of the history by means of these objects; besides they exhibit the underground aboveground richness of works of art and science.

Museums which are defined as a means of social communication, significantly contribute to form the richness and values of a country in view of cultural heritage. In our era, museology activate in various branches which symbolize the development of the civilization from science to art known as fields. Museums have types such as archaeology museums, ethnography museums, history museums and museums of fine arts. In the museums works that comprise of various subjects such as science, art, folklore and antique things can be shown together; besides works that comprise of a single subject can be exhibited such as nature history, ethnography and aviation.

Museology emerged as a concept in the 17th century. In our country, History Foundation is forming projects which aim at molding public opinion with Türkiye's cultural heritage by improving collaborations whether individually or nationally or internationally or with public opinion initiatives and fund enterprises. The Foundation has held meetings, organized workshops, done important things by forming various alternative-auxiliary school books, issues and educational programs and arranged activities which tend to attract attention of the authorities concerned. In my opinion we, really have to contribute to this becoming conscious as art instructors. In this notification, by giving information about Isparta's museum, the activities carried out in the museum will be told together with the students of SDU Faculty of Fine Arts in order to improve their standpoints and the conscious approach to the museums of the Faculty of Fine Arts.

Key Words: Isparta's Museum, students of SDU Faculty of Fine Arts' works.

GİRİŞ

1. Müzenin Tanımı

Müzeler, toplumların bilim ve sanat ürünleri ile yer altı ve yer üstü zenginliklerini sergilemek, tarihin eski dönemlerinde yaşamış toplumları bilim ve sanat açısından inceleyerek, hem günümüzü hem de geleceği aydınlatmak,

bireylerin geçmişi daha iyi tanımlarına olanak sağlamak amacıyla oluşturulmuş kurumlardır. Bir başka tanıma göre müzeler; Kültürel ya da tarihsel değeri olan nesnelerin toplanarak sergilendiği, bilim yapıtlarının ve doğa nesnelерinin toplanarak, toplumun gelişmesi ve eğitilmesi amacıyla sergilendiği, incelendiği ve korunduğu kurumlardır.

Bugün dilimizde de kullanılan “Müze” sözcüğü eski Yunanca “Mouseion” kelimesinden türemiş olup, Yunan mitolojisinde Zeus’un Helikon dağında oturan dokuz güzel kızına “Musalar” denir. Onların bir diğeri adı da “İlham Perileri”dir. Müze sözcüğünün kaynağı Musalar’dır. Yani, müze “İlham Perisi” demektir. Aynı kelime “Museum” şeklinde Latince’ye ve diğeri Batı ve dünya uluslarının dillerine geçmiştir.

Diğeri bir kaynağa göre ise; “MÜZE” kelimesi, ilkçağlarda ; yazar ve ozanların ondan söz ederken, duygusallık ve içtenlik yüklü cümleler kullandıkları bir tanrısal varlıktan gelmektedir. Bu varlık; Yunanca “MOUSA”, Latince “MUSA” olarak adlandırılan ve batı dillerinin hemen hepsine giren, güzel sanatların da kaynağı olarak gösterilen esin perisidir. İlkçağ inançlarına göre, insan ve tanrı arası birer varlık olan “MUSA”lar, bilimden sanata her alanda, insana yaşamın tadını bağışlayan, insanı tanrı, tanrıyı insan yapan, kökeninde akıl, düşünce ve yaratıcılık gücü özelliklerini içeren bir varlık olarak belirginleşir. “MUSA”lar, genelde şu isimlerle çağrılırlar; *Kalliope*, lirik şiir; *Klio*, tarih; *Polhymnia*, mim oyunu; *Euterpe*, flüt-müzik; *Terpsikhere*, dans; *Erate*, korolu şiir; *Melpomene*, tragedya; *Thalia*, komedy, *Urania*, Gökbilimi. . . İnsanların unutulmaması gereken eylemlerini ve olayların akışını değerlendirmeyi simgeleyen “MUSA Klio”, müzecilik düşüncesinin de izdüşümü sayılmaktadır.

1. 1. Müzenin Amacı

Müzeler, tarihin eski dönemlerinde yaşamış toplumları bilim ve sanat açısından inceleyerek, hem günümüzü hem de geleceği aydınlatmak amacıyla taşıyan kurumlardır. Ayrıca müzeler, toplumu aydınlatmak amacıyla insan soyunun gelişimi, doğa olaylarının oluşumu ve teknolojinin geçirdiği değişim gibi konularda araştırmalar yapan bilimsel merkezlerdir. Yüzyıllar boyunca toprak altında saklı kalmış tarihî eserlerin gün ışığına çıkarılarak sergilenmesi, toplumu oluşturan bireylerin geçmişi daha iyi tanımlarına olanak sağlamaktadır.

Sergiledikleri geçmişe ait eserlerle, ülkelerin ulusal değerlerinin oluşmasına önemli katkılarda bulunan müzeler, aynı zamanda etkin katılım ve kalıcı öğrenmeyi sağlayan eğitim kurumlarıdır. Müzelerde bulunan nesnelerin anlam ve önemi müze içinde ve dışında yazılı ve sözlü olarak da aktarılmalıdır.

1. 2. Müze Türleri Nelerdir?

Müzeleri içinde bulundurdukları koleksiyonların içeriği açısından üç ana grupta toplamak mümkündür:

1. Bilim Müzeleri (Arkeoloji, Etnoğrafya, Antrpoloji, Jeoloji- Botanik vb.)
2. Sanat Müzeleri (Resim- Heykel, Şiir, Yazma Eserler vb.)
3. Teknoloji Müzeleri

Koleksiyonların korunma şekline göre de Kapalı ve Açık Müzeler olmak üzere iki kısımda incelenebilir. Ülkemizdeki müzelerin hemen hepsi Kapalı Müzelerdir. Açık Müzelere örnek olarak Nevşehir-Göreme Açık Hava Müzesi, Eskişehir Pessinus Açık Hava Müzelerini verebiliriz.

Ayrıca idari şekillerine göre müzeleri dört gruba ayırabiliriz;

1. Devlet Müzeleri
2. Şehir (Belediye) Müzeleri
3. Üniversite Müzeleri
4. Özel Müzeler

1. 3. Müzecilik Nedir?

Müzedeki yapıtların saklanması, korunması ve sunulması için gerekli teknik bilgileri içeren bilimsel çalışma alanına **müzecilik** adı verilir. Müzecilik; müzenin kurulması, müzede yer alan eserlerin kimin tarafından ne zaman yapıldığının belirlenmesi, sınıflanması, gerekliyse onarılması ve ısı, nem gibi dış etkenlerden korunması gibi konularda faaliyet gösterir.

1. 3. 1. Müzeciliğin Tarihsel Gelişimi ve Dünyada Müzecilik

Tarihin eski dönemlerinde, tanrı ve tanrıçalara armağan edilen nesnelere birikmesiyle ilk doğal müzelerin oluştuğu söylenebilir. Daha sonra Atina, İskenderiye ve Roma gibi kent merkezlerinde yaşayan zengin kişiler, evlerinde değerli eşyaları biriktirerek koleksiyonculuğa başlamışlardır. İlgi çekici doğal nesnelere koleksiyonlar hâlinde biriktirilmesi, Orta Çağ boyunca devam etmiştir. Hatta haclı seferlerinden dönen Avrupalıların yağmaladıkları değerli eşyaları evlerinde sergiledikleri bilinmektedir.

Rönesans döneminde, Floransa'da yaşayan Medici ailesinin, sanatı ve sanatçıları desteklemek amacıyla çok sayıda sanat eserini satın alarak biriktirmesi, bugünkü müzeciliğin temellerini oluşturmuştur. Günümüzde, dünyanın en önemli sanat galerilerinden biri olan **Uffizi Sanat Galerisi**'nin bir bölümünde, Medici ailesinin özel koleksiyonları sergilenmektedir. Müzecilik, kavram olarak 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır. İlk müze yapısı İtalya'daki Uffizi Galerisi'dir. İlk bilim müzesi olarak ise, 1683'te Oxford Ashmolean Müzesi kurulmuştur. Louvre Müzesi, 1793 yılında, Fransa'da, Avrupa'nın ilk müzesi olarak açılmıştır. Daha sonra, İngiltere'deki, Victoria and Albert Müzesi, 1819'da Madrid Prado Müzesi, daha sonra Berlin, Hermitage ve Belvedere Müzeleri 1852 yılında hizmete girmiş, bu arada, sadece bilim adamları ve araştırmacıların yararlandığı İngiltere'deki British Museum, İngiliz hükümetinin kararıyla, kapılarını halka açmıştır. 19. yüzyılda ABD'de de ilk müze açılmıştır.

Müzecilik konusuna bilimsel yaklaşım, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, teknolojinin katkısı ile gerçekleşmeye başlamış ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın her yerinde yaygınlaşan yeni müzeler, bugün aynı zamanda, çağdaş eğitimin önemli bir parçası hâline gelmiştir.

1. 3. 2. Türkiye’de Müzecilik

Ülkemizde müzecilik, 19. yy. ortalarında başlamış ve 1846 yılında, Sultan Abdülmecit’in emri ile, bazı eski eserler ve eski silâhlar Aya İrini Kilisesi’nde toplanmıştır. Daha sonra 1868 yılında, Ali Paşa’nın sadrazamlığı sırasında, bu kilise ve içerisindeki eserler “Müze-i Hümâyûn” adı altında ilk müze olarak açılmıştır. İlk müze yöneticisi, Galatasaray Lisesi öğretmenlerinden Mr. Gooldt’dur. Daha sonra 1872’de Dr. Dethier görevlendirilmiştir. Dr. Dethier ilk Asar-ı Atika Nizamnamesi’ni yayımlamış ve eserleri Çinili Köşk’e nakletmiştir. Ülkemizde gerçek anlamda müzecilik 1881 yılında, Osman Hamdi Bey müze müdürü olunca başlamıştır.

Osman Hamdi Bey, Asar-ı Atika Nizamnamesi’ni yeniden düzenlemiş ve eserlerin yurt dışına çıkışına yasak getirmekle, müzeciliğimiz açısından önemli bir adım atmıştır. Osman Hamdi Bey 1883 yılında eski eserlerin yurt dışına çıkışını önleyen “Eski Eserler Kanunu”nu hazırlamış müzeciliğimiz açısından önemli bir adım atmıştır. Yine bu dönemde, Anadolu’daki kazılar denetim altına alınmıştır. 1910 yılında, Osman Hamdi Bey’in ölümü ile yerine kardeşi Halil Edhem Bey geçmiş ve Cumhuriyet’in ilanından sonra da bu göreve devam etmiştir.

Müzeler, kültürel varlıkların korunması konusunda özel bir önem arz etmektedir. Türkiye’de Cumhuriyet’in ilânına kadar müze kurma çalışmaları sınırlı kalmıştır. Cumhuriyet’in ilânından sonra Atatürk’ün kültür varlıklarının araştırılıp ortaya çıkarılmasına ve müzelerin ülke çapında yaygınlaştırılmasına verdiği önem nedeniyle çağdaş Türk müzeciliği büyük bir gelişme göstermiştir. Nitekim Cumhuriyet ilân edildiği sırada Türkiye’de yalnızca “Âsâr-ı Atika Müzesi” adıyla anılan İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Aya İrini’de kurulmuş olan Askerî Müze, Süleymaniye Külliyesi’nin imaretinde yer alan Evkaf-ı İslâmîye Müzesi ile Anadolu’nun birkaç büyük kentinde açılmış Müze-i Hümayun şubeleri bulunmakta idi.

Müzecilik, özellikle Atatürk’ün ilgisiyle, Cumhuriyet Dönemi’nde büyük önem kazanmış, Atatürk’ün emri ile, bir yandan yeni müzeler kurulurken bir yandan da bazı tarihsel anıt ve yapılar müze olarak kabul edilmiştir. Cumhuriyet’in ilk yıllarında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak kurulan “Türk Âsâr-ı Atikası”, her türlü arkeolojik ve etnografik buluntunun toplanması ve korunmasına yönelik çalışmaları üstlenmiştir. Anadolu’nun birçok ilindeki kilise, cami, han vb. gibi anıtsal yapılar onarılarak yeni müzeler kurulmuştur. İçindeki eşyalar ile birlikte müzeye dönüştürülen Topkapı Sarayı 1927’de ziyarete açılmıştır. Yine aynı yıl Evkaf-ı İslâmîye Müzesi, “Türk ve İslâm

Eserleri Müzesi” olarak yeniden düzenlenmiş; Konya’daki Mevlânâ Dergâhı müze hâline getirilmiştir. Ülkenin müze olarak tasarlanan ilk yapısı olan “Ankara Etnografya Müzesi”, 1930 yılında halkın ziyaretine açılmıştır. Ayrıca Bursa, Adana, Manisa, İzmir, Kayseri, Antalya, Afyon, Bergama ve Edirne’de yeni müzeler kurulmuştur.

Yine bu dönemde, müzecilik ayrı bir bilim dalı olarak ortaya çıkmış ve 1945 yılında dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, bugün Anadolu’yu bir açık hava müzesi durumuna getiren önemli çalışmaların temelini atmıştır 1940 yılında Mahmut Paşa Bedesteni’nde kurulan Hitit Müzesi, 1968 yılında restore edilerek “Anadolu Medeniyetleri Müzesi”ne dönüştürülmüştür. Müzecilik faaliyetleri daha sonraki yıllarda da devam etmiş, yurdun hemen hemen her köşesinde çok sayıda müze kurulmuştur. Bugün ülkemizde Kültür Bakanlığına bağlı 99 adet Müze Müdürlüğü ve bu müdürlüklerin denetiminde faaliyet gösteren 91 adet özel müze ve 1028 adet koleksiyoner bulunmaktadır.

Anadolu; coğrafi konumu, doğal şartları ve jeopolitik yapısı nedeniyle insanlığın varoluşundan bu yana kesintisiz iskân görmüş ve bunun haklı sonucu olarak “Uygarlıklar Ülkesi” olarak tanımlanmıştır. Nitekim Türkiye müzelerindeki koleksiyonları meydana getiren eserler, genellikle Anadolu’daki uygarlık çağlarına aittir. Büyük çoğunluğu 1935’lerden itibaren başlayan arkeolojik kazılar sonucu çıkarılmıştır. Tarih öncesi devirlerin eserleriyle, antik çağ ürünlerinin oluşturduğu arkeolojik ağırlıklı koleksiyonların yanında; Doğu Sanatı ve Türk-İslâm devirlerinin eserleri ikinci büyük grubu meydana getirir. Bu nitelikleriyle Türkiye müzeleri arkeoloji-etnografya ağırlıklı tarihsel eser müzeleridir. Isparta Müzesi de bu gruba girmektedir.

Isparta’da biri kent merkezinde bulunan Isparta Müzesi, diğeri Yalvaç ilçesinde Yalvaç Müzesi, ayrıca İslamköy’de Süleyman Demirel Demokrasi Müzesi olmak üzere üç tane müze vardır. Yalvaç Müzesinde tarih öncesi devirlere ait arkeolojik ve etnografik eserler ile Helenistik, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait eserler sergilenmektedir. Antiocheia ve Men kutsal alanından elde edilen birçok tarihî eser ile müzenin içinde sergilenen Yalvaç Evi dikkat çekicidir. Süleyman Demirel Demokrasi Müzesi’nde ise 9. Cumhurbaşkanı S. Demirel’in hayatı çerçevesinde Türkiye’nin ve demokrasinin son elli yılını fotoğraf, tablo, ses, görüntü ve internet aracılığıyla tanıtan özel bir müzedir. Konumuz olan Isparta Müzesi ise tarih öncesi dönemlerde Isparta ile ilgili ön bilgiler verilerek aşağıda kapsamlı bir şekilde anlatılacaktır.

2. Isparta’nın Tarihçesi

Isparta, Akdeniz Bölgesi’nin batı bölümünde, “Göller Bölgesi” denilen iç kesimde yer almaktadır. Isparta il merkezi eski ve tarihî bir kenttir. Isparta’nın ilkçağlardaki tarihi, Pisidia bölgesinin genel tarihî akışı içinde ele alınabilir. Pisidia bölgesi kuzeyde Sultan Dağları, doğuda Beyşehir Gölü ve Manavgat Çayı, güneyde Torosların etekleri, batıda söğüt Dağları ile çevrilidir. Çeşitli

zamanlarda sınırları değişen bölgede kendi dillerini konuşan yerli halk Pisidialılar yaşamıştır. Aksu ilçesi Zindan Mağarası ve çevresindeki Senitli Yaylası ve Sofular Köyü'nden gelen taşlar “Pisidçe” denilen dilin varlığını göstermiştir. Anadolu'nun tarihi ve medeniyeti ile yakından ilgisi olan Pisidia çevresi, Anadolu'da cereyan eden siyasi olaylarda faal rol oynamış ve zaman zaman büyük devletlerin egemenliği altına girmiştir. Pisidia bölgesinin önemli yerleşme bölgelerinden biri olan Isparta'nın tarihi, tarih öncesi dönemlere kadar gitmektedir. Şevket Aziz Kansu'ya göre; bölgeye yerleşim Paleolitik Dönemle başlamaktadır.

Kansu, 1944 yılında yaptığı araştırmalar sonucunda, Bozanönü Ovası'nın ortasında bulunan Kapalıin Mağarasının üst Paleolitik döneme (MÖ 600.000-10.000) ait olduğunu belirtmiştir. Mezolitik dönemde de yörenin yerleşim yeri olduğu, yaşayış özelliklerinin de bunu doğruladığı, bu dönem insanın göl ve ırmaklarda besin sağlayarak, topraklarda açtıkları çukurlarla, ilk ilkel sarnıçları yaptıklarını göstermektedir. Tarih öncesi çağın üçüncü dönemi, Neolitik devri (MÖ 8000-5500) olmuştur. Bu devire ait Yeniköy Höyüğü'ndeki (S. Karaağaç) buluntular bunu doğrulamaktadır. Bu dönem insanı, avcılık ve toplayıcılığın yanı sıra, toprağı ekip biçmeye, yerleşik köy hayatına da başlamıştır. Toprak Tok Hüyüğü ve Köşktepe'de rastlanan küp mezarlar ile ele geçen başka buluntular, Isparta'daki yerleşimin Kalkolitik dönemde de var olduğunu göstermektedir. Kalkolitik dönem sonrası Tunç kültürleri, Pisidia Ovasında oldukça yaygın bir biçimde gözlenmektedir.

Bu bölgeye daha sonra İyonlar ve Lidyalılar hâkim olmuşlardır. Şehrin tam anlamı ile kuruluşu da Lidya dönemine (MÖ 690) rastlamakla beraber yapılan araştırmalarda Isparta civarında Lidya eseri tespit edilmemiştir. MÖ 546 tarihinde Perslerin Lidya Devleti'ni yenmesi ve Anadolu'ya hâkim olmaları ile Isparta, Perslerin üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalmıştır. İskender, MÖ 333 yılında Lidya'yı alarak tarihi Asya Seferi'ne başlamış Pisidia üzerine yürümüştür. Önce Saglassus'u alan İskender, daha sonra Dinar'a geçerek Pisidya'nın tamamını, ülkesine bağlamıştır. Pisidya İskender İmparatorluğunun parçalanması ile Selefkos'ların hissesine düşmüş, daha sonra da Bergama Krallığı'na bağlanmıştır. Bu Krallığın MÖ II. yüzyılda yıkılmasını izleyen günlerde, Romalılar Anadolu'yu ele geçirmişlerdir. Bu devirlerde Isparta'nın merkezi bir rol oynadığı, Sagalassos'un eski önemini kaybetmesinden sonra ise, Pisidia Piskoposluğu'nun merkezi hâline geldiği kaynaklarda görülmektedir. Pisidia Antiokheia Isparta iline bağlı Yalvaç ilçesinin yaklaşık 1 km kuzeyinde ve Sultan Dağları'nın güney yamaçları boyunca uzanan verimli arazide kurulmuş bir Pisidia kentidir.

Şehrin yaklaşık 5-6 bin yıllık bir tarihi olduğu tahmin edilmektedir. Isparta'ya Hititlerin (MÖ 1900-1200) ki bu döneme ait metinlerde bölgenin adı “Pitaşsa” olarak geçmektedir. Bölgede Frigyalıların, Lidyalıların, İranlıların, Makedonyalıların (Yunanlıların), Romalıların (Bizans), Arapların, Haçlıların,

Selçukluların, Hamitoğullarının, Osmanlıların zaman akışı içinde hükümran oldukları bilinmektedir. Miladın başlangıcında “*Baris*” adını taşıyan bu günkü Isparta’nın da içinde bulunduğu Pisidia Bölgesi uzun süre Romalıların da egemenliği altında kalmıştır. Romalılar döneminde Hristiyanlığın en önemli din merkezleri arasında Isparta’da bulunmaktadır. Bizans egemenliği sırasında 714 yılında Emeviler, 771 yılında Abbasiler tarafından istilaya uğrayan Isparta 1204 yılında Selçuklu Hükümdarı 3. Kılıç Aslan tarafından Bizans egemenliğinden alınmış Selçuklu Devleti topraklarına katılmıştır. Anadolu Beylikleri döneminde Isparta 1300 yılında Hamitoğulları Beyliğinin merkezi olmuş, Hamitoğlu Kemalettin Hüseyin Bey 1380 yılında yaptığı bir anlaşmayla 80.000 altın karşılığında Isparta’yı Osmanlı Devleti’ne vermiş ve Isparta, 1390’da Osmanlı topraklarında merkezi Kütahya olan Anadolu Eyaleti’nin bir sancağı olmuştur. Isparta, Cumhuriyet’in ilan edilmesi ile birlikte 1923 yılında bağımsız il olmuş ve 1926 yılında “Isparta” adını almıştır.

2. 1. Isparta Müzesi

Isparta ilinde ilk müzecilik çalışmaları, 1933 yılında Halkevi’nin açılması ile başlamıştır. Çevreden toplanan Arkeolojik eserler ve İslami mezar taşları müze salonu olarak düzenlenen Halkevi binasının bir odasında sergilenmiştir. Halkevi’nin kapatılması ile birlikte eserler çeşitli depolara kaldırılmıştır. 1973 yılında Isparta Halil Hamit Paşa Kütüphanesi’nin bir odası müze deposu olarak kullanılmış ve ilk müze memurluğu kurulmuştur. Müze binasının temeli 1971 yılında atılmıştır. İnşaatin bitmesinden sonra 1977 yılında yeni müze binasına taşınan eserler burada koruma altına alınmış, müze memurluğu da müze müdürlüğüne dönüştürülmüştür. 1984 yılında tamamlanan müze binası 6 Mart 1985 yılında halkın ziyaretine açılmıştır. Onarım, teşhir, tanzim ve çevre düzenlemesi çalışmaları nedeni ile 1998 yılında ziyarete kapatılmış, 2003 yılında yeni teşhir ve tanzimiyle eğitim ve kültür kurumu olarak yeniden halkın ziyaretine açılmıştır.

İki katlı karkas binanın giriş katında bürolar, arşiv, kütüphane, laboratuvar, eser ve belgeleme odası ve sergi salonlarına giriş bulunmaktadır. Alt katta ise halı ve seramik atölyesi, konferans salonu ve depolar yer almaktadır. Etnografik eser, arkeolojik eser ve sikke koleksiyonlarına sahip müzede 2001 yılı itibari ile toplam 16.283 eser bulunmaktadır.

Müzenin Sergi Salonlarına Giriş Kısmında: Aksu ilçesi sınırları içinde bulunan Tymbria Antik Kenti, Sofular Köü ve Senitli Yaylası’nda bulunmuş olan Roma İmparatorluk Çağı Pisidia mezar taşlarının küçük boyutlu örnekleri sergilenmektedir.

Arkeoloji Salonu: Salona girişte sol tarafta Göndürle (Harmanören) kazı buluntuları yer almaktadır. Kazı alanından getirilmiş olan Eski Tunç Çağına (MÖ 3000-2000) ait küp mezarlar, nekropol alanındaki şekliyle teşhir edilmektedir. Vitrinlerde yine bu kazılardan çıkarılan mezar içi buluntuları

sergilenmektedir. Ayrıca, MÖ 1. binyıla ait seramikler, Helenistik ve Roma dönemine ait buluntular yer almaktadır.

Salonun sağ tarafında Aksu Zindan Mağarası'ndan getirilen Eurymedon heykeli ile Aksu Deresi'nin Akdeniz ile buluştuğu noktada bulunan Perge Antik Kentinden getirilmiş heykeller yer almaktadır. Bu salonda MÖ 6. yüzyıla ait Senirkent-Yassıören'den getirilmiş 18. yüzyılın ilk çeyreğine ait ikonalar ile Aya Yorgi Kilisesi'nden getirilmiş kapı yer almaktadır.

Hazine Salonu: Bu salonda girişte sağ tarafta Pisidia bölgesi şehir sikkeleri (MÖ 30-MS 393-423) ile Bizans ve Venedik sikkeleri (MS 5. yüzyıl-15. yüzyıl) devamında Abbasi, Sasani, Büveyhoğulları, Selçuklu, memluk, İlhanlı, Timurlu ve Osmanlılara ait İslami sikkeler, kronolojik bir sırayla yer almaktadır.

Ayrıca Osmanlılar'a ait madalya ve nişanlar ile Sultan II. Mahmut'un 32 yıllık saltanatının her yılına ait sikke örneklerinin bulunduğu Sultan II. Mahmut koleksiyonu, 374 adet altın sikkenin bulunduğu Eğirdir Definesi ve 468 adet gümüş sikkeye sahip Karaağaç Mahallesi Definesi'nin yanı sıra MS 2. -3. yüzyıla ait cam eserler, altın, gümüş, cam takılar, bronz ve gümüş aynalar, bronz eserler ve kemik objeler de bu salonda teşhir edilmektedir.

Etnografya Salonu: Salonun açık teşhir bölümünde Isparta geleneğinde kız isteme, kına gecesi, kınada çalgıcılar, kına seramonisinde ikram edilen "Bulgur Aşı"nın hazırlanması, Yörükler'e ait topak ev, oba, hamur tahtasında yufka açan Yörük kadını, yayık yapan genç kız ve çıkırıkta ip eğiren Yörük erkeği konuları tasvir edilmiştir. Bu sahneler Isparta'da yaşayan Yörüklerin yaşam öyküsünden kesitler olarak verilmiştir. Vitrinlerde aydınlatma araçları (lambalar, fitil makası), gülabdanlar, şifa taşları, buhurdanlık, kadın ve erkek giysileri ile aksesuarları, mutfak ve kahve kültürü, tartı-ayar aletleri, silahlar ve fermanlar sergilenmektedir.

Halı Salonu: Bu salondaki eserler genellikle 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyıla aittir.

Müzeler geçmişin derinliklerine açılan penceredirler. Bu pencereden tarihte var olup da bugün yaşamayan toplumlara ait kültürü ve bunların sosyoekonomik yaşantılarının kronolojik bir düzen içinde izleme imkânı buluruz. Müzeler, aynı zamanda öğrencilerin ve yetişkinlerin eğitilmesinde önemli bir yer tutan eğitim kurumlarıdır. Polonya'da bir müzenin önündeki "Geçmiş, gelecek içindir." yazısı, müzelerin önemini çok güzel açıklamaktadır.

İnsanın kişiliğine bağlı öznel güçler, insanın dışındaki nesnel değerler ve diğer insanların bunlara kattığı değerler çağlar boyunca ortaya konan bilim, teknik ve sanat ürünlerini meydana getirmiştir. Bu oluşum için gerekli ortam, toplum tarafından hazırlanmış ve bunun sonucu olarak uluslararası yaşam gelişimleri içinde çeşitli ulusal, özgün biçimler ortaya çıkmıştır. Yeryüzünde korunması ve sürdürülmesi gereken yaşam kaynaklarının başında, doğal,

tarihsel ve kültürel değerler gelmektedir. Turizm servetimiz olan, turistleri çekip getiren ve turizm hareketlerinin gelişmesinde rol alan çekiciler arasında; doğal güzellikler, tarihsel ve dinsel yapılar, kültürel değerler, anıtlar, eski eserler, tarihsel kalıntılar, harabeler ve arkeolojik alanlar ve müzeler önemli bir yer tutmaktadır.

Müzeler aynı zamanda Etnografya, fen, doğa ve folklorik özellikleriyle yakın geçmişin sanat ve zeka ürünlerinin ortaya konduğu yerlerdir. Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim elemanları olarak, öğrencilerimizin bu bilinci kazanması için gerekli idari izinleri alarak Isparta Müzesi'nde çeşitli çalışmalar yapmakta, sergilerimizi müzede açmak sureti ile halkı da buraya yönlendirme yoluna gitmekteyiz. Müzik Bölümü öğrencilerimiz müze bahçesinde dinletiler yapmakta, tiyatro bölümü öğrencilerimiz oyunlar sergilemektedir. Ayrıca öğrencilerimize müzede eserlerle ilgili Bitirme Projeleri vermekteyiz. Bu sayede objeleri daha yakından tanıma, inceleme imkânı bulmaktadırlar. Sanat Tarihi ve Desen derslerini zaman zaman müzede yapmaktayız. Müzede uzmanlardan destek alarak öğrencilerimize belirli dönemlerde seminerler verdirmekteyiz. Kanımca bu uygulamaların tüm eğitim kurumlarında yaygınlaştırılması gelecekte müzecilikle ilgili bilinçli çalışmalar yapacak ve bunları çevresine aktaracak bireyler yetiştirmek için gereklidir. Bunların dışında araştırma, inceleme gezileri düzenleyerek büyük kentlerdeki müzelere de öğrencilerimizi götürmekte ve bu müzeler hakkında seminer çalışmaları vermekteyiz.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Binlerce yıllık geçmişi olan Anadolu yüzyıllar boyu farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Coğrafi konumu, doğal güzellikleri, zengin tarihi, farklı kültürel özellikleri ile renkli bir mozağe sahiptir. Birçok tarihî kentimiz bulunmaktadır. Bu kentler, üstün sanatsal özelliklere sahip eserler ve ürünler de barındırması nedeniyle günümüzde turizm açısından da önemli bir potansiyele sahiptir.

İlkel toplumdaki klandan başlayarak gelişen ve evrimleşen, aynı topraklar üzerinde birlik hâlinde yaşayan fertler; tinsel ve maddesel değerler yaratarak, her ulusun kendine özgü değerlerini oluşturmuşlardır. Tarihsel gelişim süreci içinde bir arada ya da ayrı ayrı yerlerde yaşayan toplumlar, kendi yaşam ve düşünce biçimlerine göre bir sanat ortaya çıkarmışlardır. Sanat yapıldığı ortam koşullarında, toplumun dinsel, kültürel, ekonomik ve politik yaşamsal yönlerini ortaya koyar. Toplamların sanatlarının kaynağı, o toplumu oluşturan tüm halk yığınlarının, ortaklaşa geliştirdikleri folklorü, gelenekleri, görenekleri ve yaşam biçimleridir. Hiçbir ulusu tarihsel gelişim süreci içinde salt kendine özgü yaşam koşulları ile değerlendirmek mümkün değildir. Sanat toplumsal bir üründür, insanı ve toplumu etkileyen tüm etmenler sanatı da etkileyerek onun değişimine sebep olmuştur.

Tarihsel ve kültürel miras, insanlara yeryüzünde buldukları ülkenin, yörenin ya da kentin uygarlık birikimleriyle de bütünleşen, özgün yöresel kimliklerini verir. Doğal çevre güzellikleri tarihsel ve sanatsal birikimle de bütünleşince insanoğluna kimlikli bir yaşam ortamı hazırlayan en büyük zenginlik hâline dönüşürler. İşte bu noktada, tarihi ve sanatsal çevre değerleri, turizmin hem temel kaynağı, hem de çok daha önemlisi var oluş nedenidirler. Geçmiş medeniyetlerin kalıntıları ve o dönem de yaşayan insanların, makinelerin olmadığı dönemlerde vardıkları teknolojik düzey kanımca sadece ülkemize gelen turistlere değil aynı zamanda kendi halkımıza da çekici gösterilmelidir. Aydın çevrelerce dahi çok az ilgi gören müzeleri halka tanıtmak, en önemlisi sanat eğitimi alan öğrencilere tanıtmak ve kültürel varlıkların değerlerini ve korunmasının gerekliliğine onları inandırmak biz eğitimcilerin en önemli görevi olmalıdır.

Çağımızda, müzecilik; alan olarak bilimden sanata, uygarlığın gelişimini simgeleyen çeşitli dallarda etkinlik göstermektedir. Çeşitli denemelerle görülmüştür ki hangi yaşta olursa olsun ziyaretçiler, eski arkeolojik eserlerle ilgili bilgileri en iyi biçimde, ören yerlerini gezerken algılayabilmektedirler. Şüphesiz ören yerleri içinde bulunan veya bulunması gereken plan, etiket, eğitici panolar ve rekonstrüksiyon örnekleri gibi iletişimi tamamlayan unsurların da etki gücünü arttırdığını unutmamak gerekir.

Müzeler yalnızca eski eserlerin depolandığı ve sergilendiği yerler değildirler. Müzeler geçmişin derinliklerine açılan penceredirler. Bu pencereden tarihte var olup da bugün yaşamayan toplumlara ait kültürü ve bunların sosyoekonomik yaşantılarının kronolojik bir düzen içinde izleme imkânı buluruz. Müzeler, aynı zamanda öğrencilerin ve yetişkinlerin eğitilmesinde önemli bir yer tutan eğitim kurumlarıdır. Okullardaki Fizik ve Kimya laboratuvarları gibi, müzelerde bir yönüyle okulların Tarih ve Sanat Tarihi laboratuvarlarıdır. Ziyaretçi ya da öğrenci geçmişini burada görür, sanatını burada tanır. Müzelerin eğitime katkısı sadece vitrinlerindeki eserleri sergilemek değil; konferans, sergi, slayt ve video gösterileri ile gerek okullara giderek tanıtım yapmak gerekse okulları sık sık ziyarete yöneltecek dikkat çekici çalışmalar yapmak olmalıdır.

Türkiye, kültürel miras yönünden zenginliğini, bu mirası koruma ve iyileştirmeye yönelik çalışma alanlarında ne yazık ki gösterememektedir. Tarih Vakfı, Türkiye'nin her geçen gün bir parçası daha yok olan ve yeri doldurulması imkânsız kültürel mirasına karşı sorumluluğunu, kamuoyunu konunun önemiyle ilgili bilgilendirici sivil toplum faaliyetleriyle bir ölçü dahi olsa telafi etme ihtiyacı duymuştur. Bu noktadan hareketle, gerek bireysel gerekse ulusal veya uluslararası sivil inisiyatifler ve fon kuruluşları ile işbirlikleri geliştirerek; Türkiye'nin kültürel mirası ile kamuoyu bilinci oluşturmayı amaçlayan projeler üretmek, toplantı, atölye çalışmaları düzenlemek, çeşitli yardımcı/alternatif ders kitapları, yayınlar ve eğitim programları oluşturarak, sivil toplumun ve ilgili mercilerin dikkatini çekmeye

yönelik faaliyetler düzenlemektedir. Kanımca bu uygulamalar yerel yönetimler tarafından Anadolu'nun her kentinde de uygulanmalı ve bu konuda projesi olan kişi ve kurumlar da desteklenmelidir.

Kültür varlıklarının içerdiği birikimin toplumun bilgisine aktarılmasında, en etkin olması gereken kurum müzelerdir. Çok zengin koleksiyonlara sahip olan, buna karşılık çok güç ve kısıtlı olanaklarla varlıklarını sürdürme çabasında bulunan müzelerimizin, çağımızda gelişen yeni anlayışlar doğrultusunda, kültür sektörüne çok yönlü olarak katkıda bulunacak şekilde yeni bir yapılanma içine girmesi gereklidir. Müzelerin sergileme dışında, çekim noktası olma, bilgilendirme ve tanıtma işlevlerini de yüklenmesi gereklidir.

Müzelerin kültür sektörü oluşturmada önemli bir yeri olmalıdır. Müzelerin, yalnızca eski eserlerin korunup sergilendiği mekânlar olmakla yetinmeyip toplumu eğiterek bilgilendirme, kimlik bilinci oluşturma, düzeyli bir çekim noktası olmayı geliştirerek kültür sektörüne katkıda bulunma görevlerini de üstlenmesi gereklidir.

Aynı şekilde, “müze mimarisi” diye bir kavram da ülkemizde gelişmemiştir. Ülkemizdeki müzeler, bazı istisnalar dışında çoğu yeterli laboratuvar, atölye, depo ve çalışma alanlarından yoksun, sınırlı bir teşhir ve daha da sınırlı depo mekânları olan yapılardır. Yeni yapılacak müzelerde tip proje uygulamasından vazgeçilmeli, yapının sergilenen eserler kadar önemli olduğu ilkesinden hareketle Kültür Bakanlığı tarafından Güzel Sanatlar Fakülteleri ve Mimarlık Fakülteleri öğrencilerine yönelik yarışmalar organize edilmeli ve yeni projeler ortaya konulmalıdır.

Ülkemizde genel olarak ören yerlerinin gezilmesi ile “açık hava müzeciliği” kavramları birbirine karışmaktadır. Batıda gelişen şekilde “açık hava” müzelerini kurabilecek ve çok daha çekici bir ortam yaratacak koşullarımız mevcuttur farklı projelerle bunların gerçekleştirilmesi mümkündür.

Halkımızın müzelere olan ilgisi maalesef çok düşüktür. Özellikle büyük müzelerimizde yerli ziyaretçi sayısı yabancılara göre çok azdır. Bunun nedenleri arasında yetersiz eğitim en önemlisi ise de; on beş, yirmi yıl öncesine kadar özellikle Anadolu müzelerinin elverişsiz yapılarda ve tamamen bir depo görünümünde olmaları ve bu durumun insan üzerinde yarattığı kötü iz de olabilir. Artık bu durum değişmelidir. Müzeler artık geçmişle aramızda kültür köprüsü kurulan eğitim yerleri olmalıdır. Çünkü günümüzden yüzlerce yıl önce yaşamış insanların kültürleri, yaşayış biçimleri hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır.

Türkiye’de müzecilik ayrı bir uzmanlık alanı olarak görülmemiş, sanat tarihi ya da arkeoloji eğitimi alanların müzeci olması beklenmiştir. Oysa müze, konservasyon, aydınlatma, sergileme, toplum psikolojisi, halkla ilişkiler, pedagoji, işletmecilik gibi birçok uzmanlık alanını içermektedir. Günümüzde

müzecilik okulu ya da eğitimi, arkeoloji ve sanat tarihinden bağımsız olarak başlatılmış olması olumlu bir gelişmedir.

Bugüne kadar müzelerimiz pasif bir teşhir anlayışı sistemi içinde gelişmiş; göze güzel gelen nesne ya da eserlerin, göze güzel gelecek biçimde sergilenmesi ön plana çıkarılmıştır. Müzelerin, artık geçen yüzyılın başlarından kalma, aşırı ağırbaşlı, çekinerek girilecek mekânlar olmaktan çıkıp çekici, canlı bir ortama dönüşmesi gereklidir. Ancak, müzelerin çekiciliğini sağlarken, yapılan uygulamaların belirli bir düzeyin altına düşmemesi gerekir. Müzelerimizin bilgilendirme, eğitme işlevini de üstlenecek, gençlerin, öğrencilerin ilgisini çekecek, daha canlı bir sergileme anlayışına dönüşmesi gereklidir. Bu amaçla teknolojinin olanaklarından olabildiğince yararlanılmalı, gençleri etkileyebilmek için sanal anlatım yöntemleri de uygulanmalıdır.

KAYNAKÇA

Isparta Müzesi Broşürü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Dösım Basımevi, Ankara.

Kantarcıoğlu, S., (1990), **Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür**, Kültür Bakanlığı Yayınları: 730, Kültür Eserleri Dizisi/71, Yorum Matbaası, Ankara.

Müze ve Müzecilik, (2007), Isparta Müzesi Kayıtları, Isparta.

Tolungüç, A., (1999), **Turizmde Tanıtım ve Reklam**, Media Cat Yayınları, Birinci Basım, Ankara.

Özgüç, N., (1998), **Turizm Coğrafyası/Özellikler. Bölgeler**, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Yaldız, M., (1992), “Atatürk ve Müzecilik”, **Kültür Dergisi**, No: 101, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

WEB

<http://www.geocities.com/gyaldiz/muze.htm>

<http://www.kultur.gov.tr>

<http://www.yalvac.bel.tr>

